

Alexandra Rychtarčíková

dramaturgička, klasická filologička

William Shakespeare

TITUS ANDRONICUS

Štát, ktorý sa rozpadá zvnútra

Dedičstvom rímskej civilizácie nie sú len sochy, gladiátorské zápasy či právo, ale aj mapa politických súbojov a intríg, ktoré stáli Rím jeho nesmrteľnosť. A práve na to poukazuje inscenácia *Titus Andronicus* na Malej scéne Štátneho divadla Košice, ktorá je zároveň výstrahou pre budúcnosť Slovenska.

Režisér Anton Korenčí interpretuje krvavú tragédiu Williama Shakespeara ako obraz sveta, v ktorom mocibažnosť a bezbožnosť porazili spravodlivosť. Titus (Matej Marušin) zažíva tragédiu rodiny, ktorá sa zrkadlí vo finálnej katastrofe štátu. Marušinovi sa podarilo vykresliť Tita vo viacerých polohách – zo sebavedomého veliteľa s hodnotami sa stáva utrápený otec a komický pološialený hosťiteľ-kuchár, ktorý v závere zomiera za česť rodiny.

Z hereckých výkonov treba vyzdvihnúť študentku a študenta herectva Janku Balkovú ako Titovu dcéru Laviniu a Olivera Asztalosa ako jeho syna Lucia. Oba dostali v inscenácii veľký priestor a pokiaľ ide o charakterotvorbu a autenticitu, boli ich herecké výkony a postavy vyrovnané s tými, ktoré stvárnil interní členovia súboru.

Aj napriek tomu, že sa v príbehu reťazí a niekoľkonásobne vrství smrť aj zločin, Korenčí nezobrazuje násilie naturalisticky. Každá z postáv má v inscenácii svoju zástupnú figurínu. Manekýnom pri vraždách herci premyslene oddeľujú hlavy i končatiny a pracujú priznane s falošnou krvou. Vďaka týmto javiskovým prostriedkom sa z procesu vraždy stáva obrad.

24 Symbolická smrť vypovedá o ľudskej krutosti veľmi

konkrétne, ale bez toho, aby sklzla do zbytočnej efektности, prehnaneho emocionálneho nátlaku na diváka či explicitnosti, ktorá by mohla vyznieť smiešne. Využitie figurín je zároveň trpkou ukážkou, že veľká ríša je postavená na kope mŕtvych tiel. Vojnový stav a chlad ľudského vnútra zintenzívňuje aj kovová scéna Ondreja Zachara, ktorej skvelým významotvorným kontrastom je bielo-zlatá štukatúra priestoru Malej scény.

Boj za česť rodu a vydobýjanie si autority sú hybnými silami konania postáv a prehľbujú rozvrat ríše. A to až paradoxným smerom – syn rímskeho veliteľa vedie na Rím vojsko porazených Gótov v snahe zvrhnúť rímskeho cisára Saturnina zmanipulovaného gótskou kráľovnou Tamorou. Po smrti jedného zo svojich synov sa Tamora (Dana Košická) zaprisahá, že vyhubí celé andronikovské plemeno „hadov“. Tamora koná najmä pod vplyvom

„Aj napriek tomu, že sa v príbehu reťazí a niekoľkonásobne vrství smrť aj zločin, Korenčí nezobrazuje násilie naturalisticky.“

TITUS ANDRONICUS
— T. Diro, J. Zetyák,
M. Stolár
foto J. Marčinský

TITUS ANDRONICUS
— L. Jankurová
foto J. Marčinský

1 V čase premiéry divadlo nieslo názov Štátne divadlo Košice, 1. 5. 2023 bolo premenované na Národné divadlo Košice.

svojho milenca Maura Árona (Peter Kočiš, alt. František Balog), ktorý stojí za všetkými intrigami aj za vraždami a nič z toho neľutuje. Maurovu inakosť inscenátori zobrazili cez kostým a masku – nohavice a sako s gepardím vzorom, vrkoč, čierne kmeňové znaky na tvári. Navrhnutý kostým aj herecká interpretácia však robia z Árona viac vtipnú figurku jagovského typu než postavu, z ktorej konania by nás mrazilo. Košickej výkon je na druhej strane cielene minimalistický a herečka odhaľuje

obrovský zvnútornený bôľ a hnev svojej postavy. Myšlienka hadieho plemena sa uzatvorí v scéne poslednej večere za zvukov hadieho sykotu, keď sa Tamora hostí na pokrme zo svojich synov a zomiera.

Hudobná zložka, ktorej autorom je Jozef Vlk, významne prispieva k deštruktívnemu vyzneniu inscenácie. Digitálne aranžmány sú kombinované s inštrumentálnymi a pôsobia monumentálne. Výber najmä bicích nástrojov rytmizuje dej, ale aj predznamenáva a emocionálne vedie divákov celým 25

TITUS ANDRONICUS — T. Diro, M. Marušin
foto J. Marčinský

príbehom od sprítomnenia vojny až po absolútny rozpad sveta, ktorému definitívne „odzvonilo“.

Inscenátori odkazujú aj na Shakespearove inšpiračné zdroje – senecovskú krvilačnú tragédiu pomsty a „veľkých vášní“, konkrétne na hru *Thyestes* a príbeh z Ovidiových *Metamorfóz* o sestrách Filomele a Prokne, ktorý zaznie z reproduktorov počas prestávky. Podobne ako Filomelu aj Lavinia znásilnia a vyrežú jej jazyk, dokonca useknú ruky. Filomela má však silu pomstiť sa agresorovi, za čo ju bohovia premenia na vtáka. To asi inšpirovalo aj autorku kostýmových návrhov Silviu Korenči Zubajovú. Po svojom zneuctení vystúpi Lavinia zakrytá jemnou látkou so svetielkami na scénu osvetlenú UV svetlom a kýptami rúk máva bezmocne, akoby mala krídla. Je škoda, že sa takýto výrazný výtvarný prvok použije v inscenácii iba raz.

Špecifický je aj kostým postavy Posla / Šaša (Peter Cibula), ktorý si drží pred tvárou divadelnú masku, má červený klaunský nos a zvieraciú kazajku. Je to strašidelný klaun z psychiatrickej liečebne, ďaleko vzdialený od shakespearovských komických postáv. Šašo prehlbuje Titovo utrpenie, hraničiace so šialenstvom, a nijako zvlášť – interpretačne ani výtvarne – nezapadá do celku.

V kostýmových návrhoch je viditeľné rozdelenie na animálnych barbarkých Gótov – čierne punkové kostýmy – a kultivovaných rímskych občanov – kostýmy v zlatistých odtieňoch s potlačou antických sôch a pamiatok. Navrhnutá látka vstupuje do polemiky s krehkým antickým dedičstvom, z ktorého sa stáva akýsi módný „merch“. Hoci je toto dedičstvo formálne zaujímavé, chod dejín ukazuje, že sme sa jeho obsahom stále dostatočne nepoučili.

Záver inscenácie ponúka trochu moralizátorské posolstvo o páde jednej ríše. Marcus Andronicus (Jakub Kuka) sa divákov pýta, prečo musí Rím padnúť. Je to nadčasová otázka, na ktorú by každý odpovedal, že za to môžu neschopní a egocentrickí vládni predstavitelia. Kým naša realita ponúka aj iné scenáre, u Shakespeara nedáva spravodlivosť na seba dlho čakať. Pri zákonnosti

TITUS ANDRONICUS
— J. Kuka, J. Balková
foto J. Marčinský

„Inscenácia reflektuje mnohé aktuálne fenomény, ako sú skorumpovanosť ľudského charakteru, vojnový teror, zrážky civilizácií a otázka viery.“

TITUS ANDRONICUS
— J. Kuka,
L. Jankurová
foto J. Marčinský

sa to však nekončí. V Korenčiho inscenácii sa preživší Andronikovci rozhodnú nadobro prerušiť rodovú kliatbu a spoločne skočia z útesu.

Inscenácia reflektuje mnohé aktuálne fenomény, ako sú skorumpovanosť ľudského charakteru, vojnový teror, zrážky civilizácií a otázka viery. Nadčasovosť predlohy podporujú aj viaceré intertextuálne odkazy. Korenči si predsavzal primat diváka k úvahe nad rozkladnými rozhodnutiami reprezentantov moci vrátane populistickej rétoriky a zvolená forma mu umožnila tento cieľ naplniť. ☞

W. Shakespeare: **Titus Andronicus**

réžia a úprava **A. Korenči** dramaturgia **P. Himič**
scéna **O. Zachar** kostýmy **S. Korenči** Zubajová hudba
J. Vlk pohybová spolupráca **A. Petrovič** masky
J. Steiner asistent réžie **M. Stolár** účinkujú **A. Palko**,
J. Zetyák / **M. Novodomský**, **M. Marušin**, **J. Kuka**,
O. Asztalos, **Š. Širilla** / **Š. Kaiser**, **D. Wolczko**,
T. Diro, **M. Stolár**, **F. Balog** / **P. Kočiš**, **D. Košická**,
J. Balková / **L. Jankurová**, **B. Drotárová**, **P. Cibula**
premiéra 3. marec 2023, Malá scéna Štátneho
divadla Košice